

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
*30 серпня 2024 року,
протокол № 2 .*

Ректор університету, голова вченої
ради університету, доктор юридичних
наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

30 серпня 2024 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування**

РОЗРОБНИКИ:

Доцентка кафедри публічного управління та адміністрування, кандидатка наук з державного управління, доцентка
«27» серпня 2024 року

_____ Ірина КОВТУН

Старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування
«27» серпня 2024 року

_____ Микола ВАВРИЩУК

СХВАЛЕНО:

Рішення кафедри публічного управління та адміністрування
«27» серпня 2024 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри, доктор наук з державного управління, професор
«27» серпня 2024 року

_____ Едуард
ЩЕПАНСЬКИЙ

Деканеса факультету публічного управління, кандидатка наук з державного управління, доцентка
«27» серпня 2024 року

_____ Тетяна ПІДЛІСНА

ПОГОДЖЕНО:

Рішення методичної ради університету
«29» серпня 2024 року, протокол № 1.

Голова методичної ради університету, кандидатка наук з державного управління, доцентка
«29» серпня 2024 року

_____ Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

	Стор.
1. Опис навчальної дисципліни	– 2
2. Заплановані результати навчання	– 3
3. Програма навчальної дисципліни	– 6
4. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 8
4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 8
4.2. Аудиторні заняття	– 9
4.3. Самостійна робота студентів	– 9
5. Методи навчання та контролю	– 9
6. Схема нарахування балів	– 10
7. Рекомендовані джерела	– 10
7.1. Базові джерела	– 10
7.2. Допоміжні джерела	– 11
8. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 14

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– 28	Публічне управління та адміністрування
2. Код і назва спеціальності	– 281	Публічне управління та адміністрування
3. Назва спеціалізації	–	не передбачена
4. Назва дисципліни	–	Місьцеве самоврядування
5. Тип дисципліни	–	обов'язкова
6. Код дисципліни	–	ППО 14.
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	–	перший
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	–	бакалавр
9. Курс / рік навчання	–	третій
10. Семестр	–	п'ятий (ДФН) / шостий (ЗФН)
11. Обсяг вивчення дисципліни:		
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 4,5 / 135	
2) денна форма навчання:		
аудиторні заняття (годин)	– 54	
% від загального обсягу	– 40,0	
лекційні заняття (годин)	– 18	
% від обсягу аудиторних годин	– 33,3	
семінарські заняття (годин)	– 36	
% від обсягу аудиторних годин	– 67,3	
самостійна робота (годин)	– 81	
% від загального обсягу	– 60,0	
тижневих годин:		
аудиторних занять	– 3	
самостійної роботи	– 4,5	
3) заочна форма навчання:		
аудиторні заняття (годин)	– 12	
% від загального обсягу	– 8,3	
лекційні заняття (годин)	– 8	
% від обсягу аудиторних годин	– 67,0	
семінарські заняття (годин)	– 4	
% від обсягу аудиторних годин	– 33,0	
самостійна робота (годин)	– 133	
% від загального обсягу	– 91,7	

тижневих годин:	-
аудиторних занять	-
самостійної роботи	-
12. Форма семестрового контролю	- екзамен
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	- Теорія держави і права Політологія Історія публічного управління Взаємодія держави і громадянського суспільства Система публічного адміністрування Конституційне право Документаційне забезпечення діяльності органів публічного управління Муніципальне право
2) супутні дисципліни	- Менеджмент в органах публічного управління Статистичні методи в публічному управлінні та адмініструванні Публічні фінанси Основи адміністративного права Регіональна економіка
3) наступні дисципліни	- Державно-управлінські рішення Регіональний та місцевий розвиток Місцеві фінанси Публічні послуги Управління проектами регіонального та місцевого розвитку Організаційно-правові засади публічної служби
14. Мова вивчення дисципліни	- українська.

2. Заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни	Загальні компетентності: ЗК 1. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями. ЗК 2. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 6. Здатність працювати в команді. ЗК 8. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК 9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії. Фахові компетентності спеціальності СК 3. Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та
--	---

	морально-етичних норм поведінки. СК 10. Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування.
Програмні результати навчання	ПР 1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства. ПР 4. Знати структуру та особливості функціонування сфери публічного управління та адміністрування. ПР 5. Знати стандарти, принципи та норми діяльності у сфері публічного управління та адміністрування. ПР 6. Знати основні нормативно-правові акти та положення законодавства у сфері публічного управління та адміністрування. ПР 11. Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формулювати рекомендації в межах своєї компетенції. ПР 12. Уміти налагодити комунікацію між громадянами та органами державної влади і місцевого самоврядування.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:	
1. Знання	
1.1)	відтворювати понятійно-термінологічний апарат навчальної дисципліни;
1.2)	тлумачити поняття та функції місцевого самоврядування;
1.3)	характеризувати складові системи місцевого самоврядування в Україні;
1.4)	знати нормативно-правові засади місцевого самоврядування в Україні;
1.5)	знати основні історичні етапи розвитку місцевого самоврядування в Україні;
1.6)	види актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
1.7)	сутність права комунальної власності;
1.8)	адміністративно-територіального поділу України в історичному та сучасному етапі.
2. Розуміння	
2.1)	обґрунтовувати демократичну сутність місцевого самоврядування;
2.2)	пояснювати сутність моделей місцевого самоврядування;
2.3)	пояснювати сутність теорій місцевого самоврядування;
2.4)	розуміти історичну роль процесів централізації і децентралізації;
2.5)	виокремлювати особливості місцевого самоврядування на різних рівнях адміністративно-територіального устрою;
2.6)	обґрунтовувати принципи місцевого самоврядування та сфери їхньої практичної реалізації задля досягнення цілей сталого розвитку;
2.7)	пояснювати процеси делегування повноважень у сучасній системі місцевого самоврядування;
2.8)	розуміти сутність, роль та склад фінансів місцевого самоврядування;
2.9)	пояснювати сутність та принципи служби в органах місцевого самоврядування;
2.10)	обґрунтовувати підстави настання відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
2.11)	пояснювати сутність окремих форм участі населення у здійсненні місцевого самоврядування, їхні позитивні і негативні сторони;
2.12)	розуміти своє місце в системі місцевого самоврядування як члена територіальної громади;
2.13)	особливості здійснення місцевого самоврядування під час воєнного стану.
3. Застосування знань	
3.1)	визначати взаємозв'язки в системі місцевого самоврядування;
3.2)	напрацьовувати пропозиції щодо адаптації зарубіжного досвіду місцевого самоврядування у вітчизняну практику;
3.3)	визначати раціональні підходи до вирішення проблем, пов'язаних із функціонуванням системи місцевого самоврядування, в тому числі в умовах воєнного стану;

3.4)	тлумачити та використовувати на практиці норми законодавства, що регулює відносини у сфері місцевого самоврядування;
3.5)	визначати сфери компетенції місцевого самоврядування задля досягнення цілей сталого розвитку;
3.6)	визначати практичну необхідність у застосуванні певної форми участі населення у здійсненні місцевого самоврядування.
4. Аналіз	
4.1)	досліджувати досвід організації місцевого управління у зарубіжних країнах;
4.2)	визначати співвідношення централізації і децентралізації у державному управлінні;
4.3)	виявляти сучасні тенденції розвитку місцевого самоврядування в Україні;
4.4)	формулювати власну думку щодо проблемних ситуацій, які виникають в ході реалізації реформи територіальної організації влади в Україні, в умовах воєнного стану тощо;
4.5)	аналізувати зміст та спрямування функцій та повноважень органів місцевого самоврядування, в тому числі на досягнення цілей сталого розвитку;
4.6)	аналізувати повноваження суб'єктів права комунальної власності.
5. Синтез	
5.1)	бути готовим до участі у процесі обґрунтування альтернатив та прийняття управлінських рішень на рівні структурного підрозділу органу місцевого самоврядування;
5.2)	пояснювати особливості формування органів місцевого самоврядування;
5.3)	узагальнювати характерні риси організації місцевого управління у різних країнах.
6. Оцінювання	
6.1)	давати характеристику особливостей статусу та повноважень органів місцевого самоврядування різних рівнів;
6.2)	оцінювати повноту та стан виконання повноважень суб'єктами права комунальної власності;
6.3)	визначати адекватність та перспективність застосування певних шляхів та форм вдосконалення професіоналізму муніципальних службовців;
6.4)	діагностувати стан дотримання гарантій місцевого самоврядування в Україні;
6.5)	робити висновки щодо релевантності форм контролю у сфері місцевого самоврядування;
6.6)	критично оцінювати рішення органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
7. Створення (творчість)	
7.1)	генерувати адекватні сучасним умовам воєнного стану ідеї щодо розвитку місцевого самоврядування у повоєнний період;
7.2)	визначати структуру і функції органів самоврядування на прикладі конкретної адміністративно-територіальної одиниці;
7.3)	планувати індивідуальну роботу муніципального службовця.

За змістом програма навчальної дисципліни «Місьцеве самоврядування» відповідає Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»¹, що спрямована на реалізацію прав людини для всіх, досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей всіх жінок і дівчат, та забезпечують зрівноваження трьох вимірів сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного.

Вивчення дисципліни «Місьцеве самоврядування» спрямоване на розвиток здобутків, досягнутих у рамках Цілей розвитку тисячоліття, і на завершення реалізації завдань, які не вдалося виконати, зокрема таких:

Ціль 3. Забезпечення здорового способу життя та добробуту людей будь-якого віку.

Ціль 4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх.

¹ Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року: затв. Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року. <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku>

Ціль 5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток.

Ціль 8. Сприяння безперервному, всеохопному і сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх

Ціль 10. Скорочення нерівності всередині країн і між ними

Ціль 11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів

Ціль 16. Сприяння розбудові миролюбного і всеохопного суспільства задля сталого розвитку, забезпечення всім доступу до правосуддя і створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях.

Ціль 17. Зміцнення засобів реалізації Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку та активізація його діяльності

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Теоретичні засади місцевого самоврядування

Об'єкт, сутність та визначення місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування як форма народовладдя.

Принципи, функції і моделі місцевого самоврядування.

Теорії місцевого самоврядування.

Система місцевого самоврядування в Україні.

Тема 2. Сутність та роль процесів централізації та децентралізації в сучасних умовах

Поняття та суть централізації і децентралізації в державному управлінні. Типи децентралізації.

Співвідношення централізації і децентралізації у державному управлінні.

Взаємодія місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в Україні.

Тема 3. Історія становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні

Магдебурзьке право як одна із форм місцевого самоврядування.

Організація місцевого управління в Україні XV–XIX ст.ст.

Місцеві Ради народних депутатів радянської України.

Статус місцевого та регіонального управління в період з 1990р. по 1997р.

Тема 4. Організаційно-правові основи місцевого самоврядування

Адміністративно-територіальний устрій України як основа побудови системи місцевого самоврядування. Нормативно-правова база функціонування органів місцевого самоврядування. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Сфера компетенції місцевого самоврядування. Функції та повноваження органів місцевого самоврядування. Роль органів місцевого самоврядування у досягненні цілей сталого розвитку.

Особливості конституційно-правового статусу районних у містах, районних та обласних рад. Делегування повноважень.

Порядок формування, організація роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Статус, функції, повноваження депутатів місцевих рад.

Форми участі населення у здійсненні місцевого самоврядування.

Місцеве самоврядування під час воєнного стану.

Тема 5. Матеріально-фінансова база місцевого самоврядування

Право комунальної власності: суб'єкти та об'єкти. Повноваження суб'єктів права комунальної власності.

Право органів місцевого самоврядування на утворення підприємств, установ, організацій.

Зовнішньоекономічна діяльність органів місцевого самоврядування.

Сутність та роль фінансів місцевого самоврядування. Склад місцевих фінансових ресурсів. Місцеві бюджети – фінансова основа місцевого самоврядування. Доходи місцевих бюджетів. Участь держави у формуванні доходів місцевих бюджетів. Видатки місцевих бюджетів.

Фінансові ресурси підприємств, спрямовані на розвиток територій.

Місцеві позабюджетні, валютні та інші цільові фонди.

Місцеві податки та збори.

Особливості забезпечення економічної основи місцевого самоврядування в умовах війни в Україні.

Тема 6. Служба в органах місцевого самоврядування

Поняття, сутність та принципи служби в органах місцевого самоврядування.

Планування індивідуальної роботи муніципального службовця.

Шляхи та форми вдосконалення професіоналізму муніципальних службовців.

Особливості проходження служби в органах місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Тема 7. Гарантії місцевого самоврядування. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування, контроль за їх діяльністю

Конституційні, судові, громадсько-політичні гарантії захисту прав і законних інтересів органів місцевого самоврядування.

Загальна характеристика відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Види відповідальності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб: відповідальність перед територіальними громадами, державою, громадянами та юридичними особами.

Конституційно-правова, цивільна, дисциплінарна, адміністративна, кримінальна відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Контроль за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Тема 8. Місцеве самоврядування: світовий досвід

Міжнародне законодавство про місцеве самоврядування (Європейська декларація прав міст (18 березня 1992 р.), Хартія Конгресу місцевих і регіональних влад Європи (14 січня 1994 р.), Стамбульська декларація прав поселень (3–14 червня 1996 р.), Європейська хартія місцевого самоврядування (ратифікована Україною 15 липня 1997 р.).

Характеристика місцевого управління в зарубіжних країнах. Проблеми удосконалення місцевого управління в Україні в контексті світового досвіду.

Тема 9. Державна підтримка розвитку місцевого самоврядування в Україні

Державна стратегія управління місцевим і регіональним розвитком.

Зміцнення матеріальної і фінансової бази місцевого самоврядування та ресурсне забезпечення місцевого та регіонального розвитку, в тому числі в умовах воєнного стану.

Удосконалення механізму нормативно-правового забезпечення.

Майбутнє місцевого самоврядування в контексті здійснення адміністративної реформи в Україні.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Теоретичні засади місцевого самоврядування.	15	4	4	-	-	7	15	2	1,5	-	-	11,5
2.	Сутність та роль процесів централізації та децентралізації в сучасних умовах.	15	2	4	-	-	9	15	1	0,5	-	-	13,5
3.	Історія становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні.	15	-	4	-	-	11	15	-	-	-	-	15
4.	Організаційно-правові основи місцевого самоврядування.	15	4	4	-	-	7	15	1	1	-	-	13
5.	Матеріально-фінансова база місцевого самоврядування.	15	4	4	-	-	7	15	2	1	-	-	12
6.	Служба в органах місцевого самоврядування.	15	2	4	-	-	9	15	1	-	-	-	14
7.	Гарантії місцевого самоврядування. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування, контроль за їх діяльністю.	15	2	4	-	-	9	15	1	-	-	-	14
8.	Міське самоврядування: світовий досвід.	15	-	4	-	-	11	15	-	-	-	-	15
9.	Державна підтримка розвитку місцевого самоврядування в Україні.	15	-	4	-	-	11	15	-	-	-	-	15
Усього годин:		135	18	36	-	-	81	135	8	4	-	-	123

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів денної і заочної форм навчання включає завдання до кожної теми.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;

2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;

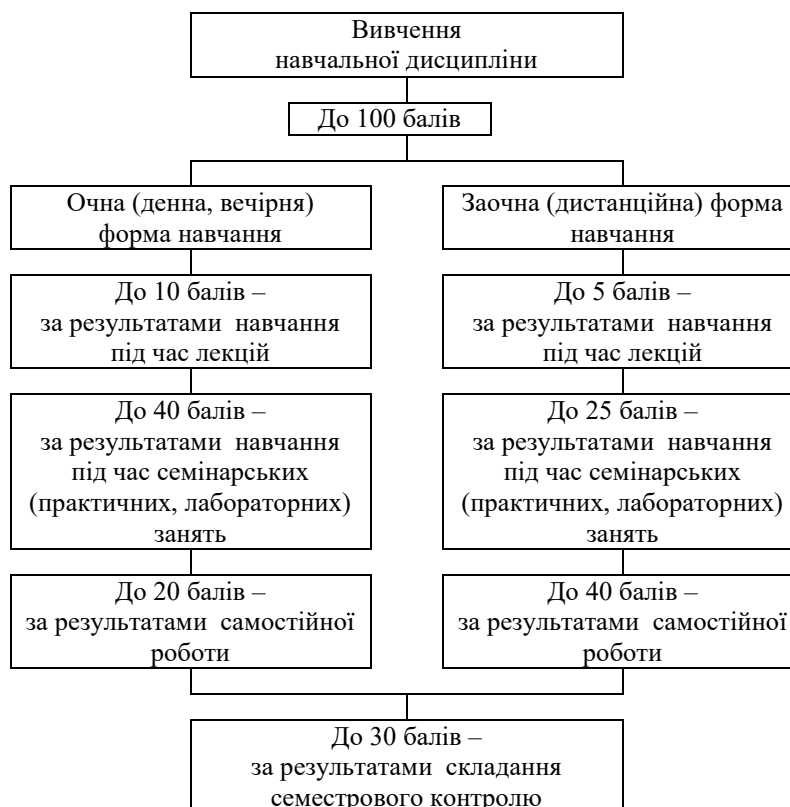
3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену.

Структура екзаменаційного білету включає 2 теоретичних питання та 10 тестових завдань.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування студентам балів за результатами навчання здійснюється за схемою, наведеною на рис.

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань, визначається в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Базові джерела

1. Алексеев В.М. Суспільство та держава: управлінські взаємовідносини: моногр. / В.М. Алексеев. – Чернівці: Технодрук, 2012. – 344 с.
2. Виборчий кодекс України: Кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
3. Ганущак Ю.І. Територіальна організація влади. Стан та напрямки змін: моногр. / Ю.І. Ганущак. – К. : Легал. статус, 2012. – 317 с.
4. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, 19-20, 21-22. – Ст. 144.
5. Європейська хартія місцевого самоврядування: Муніципальні фінанси в країнах-членах Ради Європи // Українське місто. – 2000. – Додаток до журналу № 7. – С. 51-56.
6. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради. 1996. – № 30. – Ст. 141.
7. Лелеченко А.П. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / [А.П. Лелеченко, О.І. Васильєва, В.С. Куйбіда, А.Ф. Ткачук] – К.: 2017. – 110 с.
8. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року: затв. Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року. <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/peretvorennya-nashoho-svitu-poryadok-dennyu-u-sferi-staloho-rozvytku-do-2030-roku>
9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. // ВВРУ. – 1997. – №24. – Ст. 170.
10. Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування: Закон України від 26.03.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 28 від 14.07.92. – Ст. 387. – [Втратив чинність].
11. Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування: Закон Української РСР від 07.12.1990 р. № 533-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 2 від 08.01.91. – Ст. 5. – [Втратив чинність].
12. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-ІІІ // Урядовий кур'єр від 04.07.2001 № 116.
13. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 02.05.2023 р. № 3077-ІХ // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20#Text>
14. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
15. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. № 93-IV // Урядовий кур'єр від 02.08.2002 № 14.
16. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

7.2. Допоміжні джерела

1. Бедрій Р.Б. Поняття економічної основи місцевого самоврядування та її організаційно-правове забезпечення в умовах війни в Україні [Електронний ресурс] / Р.Б. Бедрій // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2023. - Вип. 75(1). - С. 59-64. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_75\(1\)__11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_75(1)__11)
2. Биков О.М. Проблеми на шляху становлення місцевого самоврядування у Франції [Електронний ресурс] / О.М. Биков // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2023. - Вип. 79(1). - С. 124-127. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_79\(1\)__22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_79(1)__22)
3. Божко В.М. Проходження служби в органах місцевого самоврядування в умовах воєнного

- стану [Електронний ресурс] / В.М. Божко // Полтавський правовий часопис. - 2023. - № 1. - С. 8-22. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/plre_2023_1_3
4. Болдирев С.В. Способи подолання недоліків правового регулювання статусу та організації роботи органів державної влади і органів місцевого самоврядування в контексті воєнної та післявоєнної відбудови інфраструктури [Електронний ресурс] / С.В. Болдирев, М.П. Лінник // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Юридичні науки. - 2022. - № 5. - С. 49-55. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjju_2022_5_9
 5. Бурда В.Є. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації як одного з механізмів формування ресурсної бази місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / В.Є. Бурда, Л.В. Петряніч // Економіка та держава. - 2020. - № 5. - С. 167-170. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2020_5_32
 6. Буркова Л.А. Територіальна громада як базовий суб'єкт місцевого самоврядування: тенденції розвитку та напрямки вдосконалення [Електронний ресурс] / Л.А. Буркова, В.С. Адамовська, А.Б. Ярова // Вісник Криворізького національного університету. - 2020. - Вип. 50. - С. 173-179. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vktu_2020_50_35
 7. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (зі змінами) / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
 8. Войтик О.Є. Особливості прийняття управлінських рішень в органах місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / О.Є. Войтик // Демократичне врядування. - 2023. - Вип. 1. - С. 63-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2023_1_8
 9. Волкова В.В. Організаційно-економічні засади розвитку місцевих бюджетів в умовах реформування місцевого самоврядування (на прикладі Вінницької міської територіальної громади) [Електронний ресурс] / В.В. Волкова, Н.І. Волкова // Економіка і організація управління. - 2021. - Вип. 4. - С. 158-167. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2021_4_16
 10. Громова О.Є. Шляхи вдосконалення наповненості місцевих бюджетів, як складової фінансової бази органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / О.Є. Громова, А.Є. Абдуллаєва, А.Л. Шевчук // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2021. - № 1. - С. 277-281. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2021_1_50
 11. Даниленко Л.І. Вдосконалення професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Л.І. Даниленко // Інвестиції: практика та досвід. - 2023. - № 5. - С. 113-119.
 12. Закоморна К.О. Місцеве самоврядування в Болгарії: досвід для України [Електронний ресурс] / К.О. Закоморна, Ю.І. Тараніченко // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: Юридичні науки. - 2021. - № 5(1). - С. 63-68. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjju_2021_5\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjju_2021_5(1)_10)
 13. Кантор Н.Ю. Роль Європейської хартії місцевого самоврядування як стандарту локальної демократії: українські реалії та перспективи [Електронний ресурс] / Н.Ю. Кантор // Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Юридичні науки. - 2023. - Т. 34(73), № 6. - С. 12-19. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2023_34\(73\)_6_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_law_2023_34(73)_6_5)
 14. Карпа М.І. Компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації: запровадження європейських принципів і стандартів [Електронний ресурс] / М.І. Карпа, Т.М. Кіцак // Інвестиції: практика та досвід. - 2024. - № 3. - С. 138-143.
 15. Кобилецький М.М. Вплив магдебурзького права на розвиток місцевого самоврядування в Україні (XIV–XIX століття) [Електронний ресурс] / М. М. Кобилецький // Право України. - 2020. - № 1. - С. 212-224. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prukr_2020_1_16
 16. Ковальчук В. Особливості правового регулювання функціонування органів місцевого самоврядування в період воєнного стану в Україні [Електронний ресурс] / В. Ковальчук // Український часопис конституційного права. - 2023. - № 4. - С. 37-46.
 17. Коновеичук Х.Б. Конституційно-правова відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс] / Х.Б. Коновеичук // Держава і

- право. Юридичні і політичні науки. - 2023. - Вип. 93. - С. 13-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2023_93_4
18. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
 19. Кохан О.І. Боротьба з корупцією в органах місцевого самоврядування: правові передумови та шляхи подолання [Електронний ресурс] / О. І. Кохан // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2024. - Вип. 82(2). - С. 182-186. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_82\(2\)__31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_82(2)__31)
 20. Кравчук М.Ю. Громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / М. Ю. Кравчук // Актуальні проблеми правознавства. - 2023. - Вип. 1. - С. 42-46. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2023_1_8
 21. Криворучко І.В. Інституційний розвиток місцевого самоврядування в умовах війни в Україні [Електронний ресурс] / І. В. Криворучко, О. А. Зубчик // Інвестиції: практика та досвід. - 2024. - № 3. - С. 144-152.
 22. Лазебна І.В. Служба в органах місцевого самоврядування: українські реалії та зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / І. В. Лазебна, І. П. Динник // Вісник Херсонського національного технічного університету. - 2023. - № 2. - С. 254–259. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtu_2023_2_38
 23. Мальцев У.В. Функційні ознаки інституту місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / У.В. Мальцев. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. - 2020. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2020_1_35
 24. Мельниченко Б. Місцеве самоврядування в Україні в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / Б. Мельниченко, М. Мідик // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки. - 2023. - Т. 10, № 2. - С. 137-145. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2023_10_2_21
 25. Мінакова Є.В. Підзвітність та підконтрольність органів місцевого самоврядування в умовах реформи децентралізації влади [Електронний ресурс] / Є.В. Мінакова // Аналітично-порівняльне правознавство. - 2023. - № 2. - С. 33-37. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anprogr_2023_2_7
 26. Мостовенко О.О. Децентралізація та місцеве самоврядування [Електронний ресурс] / О.О. Мостовенко, М.М. Зінченко // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. - 2021. - Вип. 47(2). - С. 64-71. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/shpebfrv_2021_47\(2\)__9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/shpebfrv_2021_47(2)__9)
 27. Наумкіна С.М. Сучасні тенденції розвитку інституту місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / С.М. Наумкіна, О.О. Ахмеров // Політикус. - 2021. - Вип. 3. - С. 62-68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2021_3_12
 28. Носулько Б. Роль місцевого самоврядування у становленні територіальної громади та її соціально-економічному розвитку [Електронний ресурс] / Б. Носулько // Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Публічне управління та адміністрування. - 2021. - № 1. - С. 37-40. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdanopua_2021_1_10
 29. Петришин О.О. Реформа місцевого самоврядування: досвід Латвії [Електронний ресурс] / О.О. Петришин // Інформація і право. - 2020. - № 2. - С. 158-169. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2020_2_17
 30. Пирога І.С. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс] / І.С. Пирога, М.І. Пирога // Аналітично-порівняльне правознавство. - 2024. - № 2. - С. 167-172. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anprogr_2024_2_30
 31. Пирога І.С. Роль місцевого самоврядування у відбудові в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / І.С. Пирога, М.І. Пирога // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2023. - Вип. 77(1). - С. 117-123. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_77\(1\)__20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2023_77(1)__20)
 32. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами) / [Електронний

- ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
33. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
 34. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII / [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
 35. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
 36. Пухтинський М.О. Трансформація місцевого самоврядування в контексті децентралізації публічної влади унітарної України [Електронний ресурс] / М. О. Пухтинський // Альманах права. - 2020. - Вип. 11. - С. 319-326. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ap_2020_11_56
 37. Редзюк Н.П. Розвиток системи місцевого самоврядування в країнах ЄС: уроки для України [Електронний ресурс] / Н.П. Редзюк // Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. - 2023. - Вип. 5. - С. 105-112. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubad_2023_5_12
 38. Самойлов А.П. Принципи діяльності та розподілу компетенцій органів місцевого самоврядування та органів державної влади у контексті децентралізації влади в Україні [Електронний ресурс] / А.П. Самойлов // Успіхи і досягнення у науці. - 2024. - № 1. - С. 186-201. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sucachs_2024_1_16
 39. Ситник С.В. Інституційна спроможність районних та обласних рад в контексті розвитку місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс] / С.В. Ситник. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2023. - № 11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2023_11_16
 40. Сікорський М.М. Місцеві бюджети як фінансова основа місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / М.М. Сікорський. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. - 2020. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2020_1_36
 41. Степанюк А.В. Роль фінансової децентралізації в управлінні системою фінансів місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / А.В. Степанюк // Інвестиції: практика та досвід. - 2020. - № 3. - С. 83-87. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2020_3_16
 42. Шопіна І.М. Цивільно-військове співробітництво та громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / І.М. Шопіна // Аналітично-порівняльне правознавство. - 2024. - № 1. - С. 463-466. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anopr_2024_1_84

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.rada.gov.ua> – Веб-портал Верховної Ради України
2. <http://www.president.gov.ua> – Веб-портал Адміністрації Президента України
3. <http://www.kmu.gov.ua> – Веб-портал Кабінету Міністрів України
4. <https://mtu.gov.ua/> – Веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій України
5. <http://nbuv.gov.ua/> – Веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
6. <http://gntb.gov.ua/ua/> – Веб-сайт Веб-сайт державної науково-технічної бібліотеки України
7. <http://www.ounb.km.ua/> – Веб-сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки
8. <http://www.adm.km.ua/> – Веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації
9. <https://km-oblrada.gov.ua/> – Веб-сайт Хмельницької обласної ради
10. <https://www.khm.gov.ua/> – Веб-сайт Хмельницької міської ради
11. <https://decentralization.ua/> – Веб-сайт «Децентралізація»